

«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»

План

ВСТУП

1. Києво-Могилянська академія.
2. Місце Києво-Могилянської академії в науковому та культурному світі України.
3. Діяльність Петра Могили.
4. Досягнення Києво-Могилянської академії та особливості її функціонування.

Література

Вступ

Протягом всієї історії український народ не мав іншої інституції, яка б справила більший вплив на розвиток його освіти, науки, культури ніж Києво - Могилянська академія. Впродовж віків вона була виразником і носієм специфічних рис духовності українського народу, могутнім чинником формування його самоствідомості, джерелом ідей боротьби за батьківську віру і національну свободу. Для українців вона завжди буде національною святиною, не меншою, ніж Падуя чи Болонья для італійців, Оксфорд для англійців, Сорбона для французів, Карловий університет для чехів, Ягеллонський - для поляків.

Ще до виникнення Києво - Могилянської колегії, згодом Академії, на землях, населених українцями, вже існували школи вищого типу, засновані переважно домініканами та ієзуїтами. З книги Антуана Жобера "Лютер і Могила" (Париж, 1874) дізнаємось, що в кінці 16 на початку 17 ст в Україні існувало близько десяти таких колегій. А генуезці заснували свою колегію в Києві ще століттям раніше. Всі ці заклади не могли не підносити і не поширювати серед місцевого населення ідеї значення освіти і науки в суспільному житті. Але через конфесійно - культурну відмінність и відчуженість від духовних традицій життя українського народу, ці ідеї не могли тут глибоко вкорінитися. Попри всю їх привабливість, вони слугували справі покатоличення та колонізації української молоді, відривали її від мови, віри, звичаїв, духовних і моральних традицій власного народу, вели до втрати нею національної ідентичності. Прилучення до універсальній європейської культури здійснювалося в цих колегіях не через органічне поєднання загальнолюдського і національно, а через відторгнення від вітчизняної основи. Для українського народу, який боровся за своє виживання, збереження й передачу наступним поколінням своєї культури і школи боли непридатними, оскільки вели до цілком протилежних результатів. Тому українські інтелектуали шукали шляхів до піднесення рівня власної освіти і використання його здобутків в галузі науки і культури інших народів.

1. Київсько-Могилянська академія - стародавній навчальний заклад в Києві, який під такою назвою існував від 1659 до 1817 р. Спадкоємець стародавньої Київської Академії заснованої князем Ярославом Мудрим. Фактично всі сучасні українські ВНЗ в тій чи іншій мірі є духовними спадкоємцями цього закладу через вихованців Академії, які стали засновниками відповідних нових богословських, філософських і наукових шкіл у цих вишах.

Декілька сучасних вищих навчальних закладів претендують на спадкоємність від Київсько-Могилянської академії, серед них насамперед Національний університет «Київсько-Могилянська академія», а також Київська духовна академія і семінарія та Київська православна богословська академія

Києво-Могилянська академія була заснована на базі Київської братської школи. 1615 року ця школа отримала приміщення від шляхтянки Галшки Гулевичівни. Деякі вчителі Львівської та Луцької братських шкіл переїхали викладати до Києва. Школа мала підтримку Війська Запорозького і зокрема гетьмана Сагайдачного.

У вересні 1632 року Київська братська школа об'єдналася з Лаврською школою. У результаті було створено Києво-Братську колегію. Київський митрополит Петро Могила побудував в ній систему освіти за зразком єзуїтських навчальних закладів. Велика увага в колегії приділялася вивченню мов, зокрема польській та латини. Станових обмежень для отримання освіти не було. Згодом колегія іменувалася Києво-Могилянською на честь свого благодійника та опікуна.

Згідно з Гадяцьким трактатом 1658 року між Річчю Посполитою і Гетьманщиною колегії надавався статус академії і вона отримувала рівні права з Ягеллонським університетом. Після входження українських земель у склад Московського царства статус академії був підтверджений у грамотах російських царів Івана V 1694 року та Петра I 1701 року[5]. За час існування Києво-Могилянської академії, з її стін вийшло багато відомих випускників. До вихованців належали гетьмани Іван Мазепа, Пилип Орлик, Павло Полуботок, Іван Скоропадський та Іван Самойлович, а також багато хто з козацької старшини. Тут навчалися архітектор Іван Григорович-Барський, композитори Артемій Ведель та Максим Березовський, філософ Григорій Сковорода та науковець Михайло Ломоносов. Авторитет та якість освіти в академії також приводили сюди іноземних студентів: росіян і білорусів, волохів, молдаван, сербів, боснійців, чорногорців, болгар, греків та італійців. Вихованці академії часто продовжували освіту в університетах Європи, оскільки, згідно з європейською традицією, викладання провадилось латиною.

Незважаючи на намагання випускників перетворити академію на сучасний університет, за розпорядженням уряду, указом Синоду від 14 серпня 1817 року Академію було закрито.

Киевская академия
по плану 1756 г.

№ 139. Кіевъ.
Братскій Монастырь.

2. Місце Києво - Могилянської Академії в науковому та культурному світі України.

Києво - Могилянська академія була першим вищим навчальним закладом, що відповідав запитам і потребам духовного життя українського народу в період радикальних світоглядних і суспільно - політичних змін, народно - визвольної боротьби, формування національної церкви і держави.

Виникненню Києво - Могилянської Академії передувала культурно - національний рух, що в умовах посиленого наступу на соціальні і духовні інтереси українців, який чинився правлячим колами Речі Посполитої, швидко набрав характерних особливостей. Свідомі громадяни, світські й духовні, інтелігенція і козацтво об'єдналися до справи захисту духовних та національних інтересів України. Найголовнішим завданням вони вважали виховання громадян, гідних своєї історії і відповідальних за майбутнє вітчизни. Поступово центром духовного життя стає Київ. Ось чому до Києва потягнулись культурно - освітні діячі з різних земель України, особливо з тих, де польсько - католицький гніт ставав нестерпним. Серед них були письменники, поети, педагоги, перекладачі, вчені, богослови, книговидавці, гравери, художники. Це Захарія Копистенський, письменник, автор історичного твору "Полинодія" (1622), Памва Беринда - лінгвіст, гравер, енциклопедист, автор "Лексикону славеноросського" (1627), удоєний в Києві титула "архитипографа церкви Руської", Тарасій Земка, письменник, знавець мов, редактор, Лаврентій Зизаній, автор підручників для шкіл, педагог, Кирило Дорофейович, Олександр Митура, Тарасій Вербицький, Андрій Ніколаєвич та ін.

Просвітники гуртувались навколо друкарні Києво - Печерського монастиря під покровом його архимандрита Єлисея Плетенецького.

Діяльність вченого гуртка справляла помітний вплив на патріотичні почуття громадян, на їх бажання прислужитися загальним інтересам. До них належала й знатна киянка із шляхетського роду Волині Галшка Гулевичівна. 15 жовтня 1615р. вона вписала до Київських магістрацьких книг дарчу, за якою свій дім з землею і "всіма до нього належностями" дарувала під фундування монастиря й школи для дітей "народу руського, православного... А щоб тая фундації скуток свій брала, - писала Гулевичівна, - тозараз... в той двір... школу впровадила й впроваджаю". Таким чином 15 жовтня 1615р. розпочала свою діяльність школа, яка ввійшла в історію як Київська братська школа, родоначальниця Києво - Могилянської академії.

Коли Галшка Гулевичівна дарувала свою землю на школу й монастир, то саме цим вона підтримала Київське братство, яке на той час формувалося в Києві, але не маючи пристанища, ще не заявило про себе. Тепер Київське братство мало свою землю, юридичну адресу. Братству під його опіку й передавалася заснована Галшкою школа. Варто підкреслити, що вчені Лаврського гуртка також вступили до братства, що мало неабияку вагу в становленні і розвитку Києвської братської школи. За дарчим записом Гулевичівни, на дарованій нею землі фундувалася не лише школа, а й монастир. То була також традицій українських братств: вони гуртувались біля монастирів, або створювали їх з метою підтримки шкіл, їх учителів й наймутих учнів, друкарень. Таким став і Братський Богоявленський учительний монастир у Києві, історія тісно пов'язана з історією КМА. Першу церкву - Богоявленську з приділом Благовіщення збудував у ньому гетьман Петро Конашевич Сагайдачний.

3. Діяльність Петра Могили

Діяльність Могили протікала в часи загострення соціальних, національних і релігійних відносин в Україні. Гарячі голови, проймаючись народним болем і шукаючи волю, йшли на Січ. Помірковані, захищаючи свої станові інтереси, увірувавши "вищість" польської культури й католицької релігії приставали до уніх проголошеної 1596р. або католичились.

Але все більше і більше діячів, що вболівали долею України, вихід із становища вбачали у її культурно - національному відродженні. На цей шлях стає і Петро Могила й до кінця свого земного життя віддано служить Україні й православ'ю. Свої зусилля він спрямовує на реформування національної освіти й православної церкви, на піднесення свідомості і гідності народу, прилучення України до складу вільних Європейських держав. 20 років він керує видавничою діяльністю Лаврської друкарні, редагує й пише українською та церковно - слов'янською мовами книги. Повертає захоплені уніатами і реставрує православні храми - Софійський собор, церкву Спаса на Берестові (де зберігається фресковий портрет Петра Могили), Михайлівську церкву у Видубичах, церкву в Луцьку, Куп'яничах. Ним була "викопана із темряви підземної і відкрита денному світлу" Десятинна церква Великого князя Володимира. Могила налагодив культурні зв'язки з Росією, Білорусією, Молдовою й Волощиною. Допомогавав цим країнам вченими, заснував друкарні й школи. Але найбільшою турботою Могили була Колегія. Іван Фрако зазначав: "Головна справа його життя - заснування Києво - Могилянської колегії, яка повина була стати забралом православ'я і південноруської (тобто української) національності, користуючись тією зброєю, якою вівся на них наступ ворога - наукою і просвітництвом".

Колегія якою опікувався Петро Могила, залишалася національною школою, угрунтованою на давніх культурних й освітніх традиціях. В ній вивчались церковно - слов'янська й руська (книжна українська) мови, вітчизняна історія, студенти виховувались у глибокому православному благочесті. До Колегії приймали дітей всіх станів.

Але Петро Могила зумів перетворити Колегію на заклад європейського типу. Тут вивчався курс наук, властивий для західно європейських університетів, впроваджувалися досягнення світової історії, літератури, поезії, філософії. Засобом до опанування вищих наук була латинська мова, вивчалися також грецька й польська мови. Професорів для викладання в Колегії Могила навчав у закордонних університетах. Незабаром Колегія вже сама готувала викладачів, державних діячів, високоосвічених богословів.

Петро Могила забпечував викладачів та наймущих студентів засобами для життя і навчання, збудував першу бурсу, нове кам'яне приміщення під школу, яка є й сьогодні на території Києво - Могилянської академії (відома під назвою Трапезна або Святодухівська церка). Помираючи, Могила заповідає Колегії великі кошти й найбільшу свою цінність - бібліотеку (2131 книгу), а також - будинки й дворові місця на подолі, половину худоби й інвентаря з свого хутора Непологи, хутір Позняківщину, села Гнідин, Проців і Рівне, більше 80000 золотих, срібний родинний посуд, свій митрополичий одяг, митру і хрест, прикрашений сімейним дорогоцінним камінням і навіть тканини - адамаск і камку - на одяг студентам тощо. І на останок Могила "слізно" просив берегти Колегію, "єдине його надбання". На честь Петра могили Колегія стала іменуватися Києво - Могилянською академією. Єдине чого не встиг Могила - це добитися для Колегії офіційного статусу вищої школи. Але учні його продовжили розпочати ним справу. 1658 року гетьман Іван Виговський, вихованець Колегії, підписав з Польщею Гадяцький трактат, за яким Україна, як Князівство Руське, ставала разом з Литвою й Польщею членом федеративної Речі посполитої. Їй надавались широкі права, в їх числі - свобода віросповідання й статус вищої школи для Колегії - тобто статус Академії. Договір був ратифікований Польським Сеймом в квітні

Києво - Могилянська академія довгий час була єдиним вищим загальноосвітнім всестановим навчальним закладом України, Східної Європи, всього православного світу. Заснована на принципах гуманізму і просвітництва Академія поширювала освіту, знання. Її вихованці відкривали школи, фундували бібліотеки, сприяли розвитку культури, мистецтва, літератури, музики, театру. Академічні наставники і професори свято вірили в те, що освічений розум справляє благотворний вплив на характер і вчинки людини, долю суспільства.

Повний курс навчання в Києво - Могилянській академії тривав 12 років. Але зважаючи на те, що вона була вищою школою, студенти мали право вчитися в ній стільки, скільки бажали без вікового обмеження. Студентів і початкових, і середніх, і старших класів (курсів) ніколи не карали і не відчисляли за те, що вони не вивчили уроків, не підготувались до диспуту чи взагалі не можуть опанувати належний матеріал, бо причиною цього могли бути і хвороба, і голод, і холод, нестача одягу, підручників і т. ін. Більше того, всім надавалась можливість при бажанні залишатися на другий чи навіть на третій рік в тому ж класі "підтверджувати вивчення".

Всього в Академії було 8 так званих ординарних класів, але кількість предметів сягала до 30 і більше. В перших чотирьох класах Академії - фарі, інфимі, граматичі й синтаксими, що були по суті підготовчими, вивчались мови: церковно - слов'янська, грецька, руська (українська), латинь і польська, а також арифметика, геометрія, нотний спів і катехизис. Знання класичних мов - грецької та латинської - було не лише ознакою освіченої людини того часу, але й відкривало їй шлях до пізнання античної культурної спадщини й сучасної європейської літератури й науки. Латинь була мовою науковців, письменників, поетів, судової справи, міжнародного спілкування. Викладання в університетах Європи велось латинською мовою. Всі вищі науки, починаючи з поетики, в Києво - Могилянській - Академії також викладались латинською мовою.

Ще в 1649р. Єрусалимський патріарх паїсій, відвідавши Київську колегію, писав, що вона має вчителів "виского мистецтва", які навчають гречну молодь "слов'янській мові, як властивій і латинській як, необхідній. . .".

Руська або українська літературна (книжна) мова з часом завойовує все більший простір в Академії і в суспільстві. Нею писали твори, вірші, наукові, художні й політичні трактати, літописи, листи, судові акти, гетьманські універсали, укладали проповіді й повчання.

Згодом в Академії зростає інтерес до європейських мов. З 1738 р. до навчального курсу вводиться німецька, а з 1753р. - французька мова. З середини 18ст. вивчається російська мова, а також староеврейська. Остання - з метою поглибленого вивчення християнських першоджерел.

Відомо, що починаючи від Петра I, ведеться наступ на українську мову, на її знищення. Приймається ряд заходів, "дабы народ малоросийский не почитал себя отличным от великоросийского", в тому числі закони про заборону друку (з1720р.), а потім - і викладання українською мовою. Академії спочатку "рекомендується" перейти на російську мову, а з 1784р. - суворо забороняється читати лекції "сільським діалектом" (тобто українською мовою), а лише російською і обов'язково

"с соблюдением выговора, который соблюдается Великороссии". Незважаючи на заходи російського царизму щодо русифікації Академії, як і всієї України, українська літературна мова, в розвиток якої внесла свій вклад і Академія, в повній красі зазвучала в творах І. Котляревського, Т. Шевченка та ін. Українських поетів і письменників.

Вивчалися в Академії поетика - мистецтво складати вірші, а також риторика - цариця мистецтв, вміння красиво і вірно висловлювати думку. Поетика й риторика були найулюбленішими предметами студентів. Особливо студенти цікавились такими видами поезії, які мали практичне застосування. Це канти й елегії, які можна було присвятити поважним людям, проголосити їх на громадських, церковних, академічних святах. Не менш популярними були й промови - поздоровчі, вітальні, прощальні, іменинні, весільні, а також - на випадок народження чи смерті, перемоги, судового акту, церковного свята та ін. Студенти красномовці завжди були бажаними гостями на різних урочистостях, за що отримували щиро вдячність й матеріальну винагороду.

В Академії складаються свої традиції: поетичні змагання - читання віршів різних епох, різними мовами, в тому числі й власних, викладачами і студентами, увінчання вправних віршотворців лавровими вінками з присвоєння звання "лавроносного поета" (лауреата). Ні одне академічне свято, ні одна знаменита подія в Академії чи місті не відбувались без поетів. Дні ангела ректора, префекта, професора, дні свят, особливо Різдва і Паски, відвідини митрополита, чи інших почесних гостей, вибори до студентського товариства (конгрегації), походи за місто - все це було благодатною нагодою для віршування, для виявлення молодих талантів, справжнім святом для студентів і всіх киян.

Література

Хижняк З. І. "Києво - Могилянська академія. Історичний нарис". - К., 1994.

О.Субтельний "Історія України". - К., 1994.

Українська та зарубіжна культура. Підручник. - К., 1998.

Українознавство. В 4-х томах. - К., 1994-96.